

ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΤΗΣ ΕΥΡΩΠΗΣ

**ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ
ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ**

ΔΕΥΤΕΡΟ ΤΜΗΜΑ

ΑΠΟΦΑΣΗ

(Δίκαιη Ικανοποίηση)

**ΥΠΟΘΕΣΗ Έ.Έ κλπ. κατά της ΕΛΛΑΔΑΣ
(Προσφυγή με Αριθμό 37095/97)**

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

27 Ιουνίου 2002

Η παρούσα απόφαση θα οριστικοποιηθεί υπό τις συνθήκες που ορίζονται στο Άρθρο 44 παρα.2 της Σύμβασης. Υπόκειται σε συντακτική αναθεώρηση.

Στην υπόθεση Μ.Π. κλπ. κατά της Ελλάδος,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Δεύτερο Τμήμα) συνεδριάζοντας ως Τμήμα αποτελούμενο από τους:

Κο Α.Β.Βακα, *Πρόεδρο*

Κο Κ.Ροζάκη,

Κα V.Strážnická,

Κο P.Lorenzen,

Κο M.Fischbach,

Κο E.Levits,

Κο Α.Κovler, *Δικαστές*

όπως και από τον Κο E.Fribergh, *Γραμματέα,*

Αφού διασκέφτηκε μυστικά στις 6 Ιουνίου 2002,

Δημοσιεύει την ακόλουθη απόφαση, που εκδόθηκε κατά την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση έχει τη βάση της σε μία προσφυγή (με αριθμό 37095/97) κατά της Ελλάδας που υποβλήθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή Ανθρώπινων Δικαιωμάτων ('την Επιτροπή') σύμφωνα με το παλαιό Άρθρο 25 της Σύμβασης για την Προστασία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών ('την Σύμβαση') από τέσσερις Έλληνες υπήκοους, τον Κο Μ. Π., τον Κο Α. Α., τον Κο Ν.Γ.

και την Κα Α. Π. (τους 'Προσφεύγοντες'), στις 7 Μαρτίου 1997.

2. Σε μία απόφαση που δημοσιεύθηκε στις 15 Φεβρουαρίου 2001 (την 'κυρίως απόφαση') το Δικαστήριο έκρινε ότι εί-

χαν παραβιαστεί τα Άρθρα 1 του ΠΠΠ και 6 παρα.1 της Σύμβασης (παρα.62 και 70 και σημεία 1 και 2 των ενεργών διατάξεων).

3. Σύμφωνα με το Άρθρο 41 της Σύμβασης οι προσφεύγοντας ζήτησαν δίκαιη ικανοποίηση στο ποσόν των 9.356.000.000 δραχμών για την αξία της περιουσίας τους, συν 9.017.000.000 δραχμές για διαφυγόντα κέρδη.

4. Καθώς το ερώτημα της εφαρμογής του Άρθρου 41 της Σύμβασης δεν ήταν έτοιμο για απόφαση, το Δικαστήριο επιφυλάχθηκε να κρίνει και κάλεσε την Κυβέρνηση και τους προσφεύγοντας να υποβάλλουν, εντός έξι μηνών, τις παρατηρήσεις τους εγγράφως στο θέμα αυτό και, συγκεκριμένα, να γνωστοποιήσουν στο Δικαστήριο τυχόν συμφωνία στην οποία θα κατέληγαν (αυτόθι, παρα.78 και σημείο 4 των ενεργών διατάξεων).

5. Οι προσφεύγοντες και η Κυβέρνηση υπέβαλαν τις παρατηρήσεις τους.

Ο ΝΟΜΟΣ

6. Το Άρθρο 41 της Σύμβασης προβλέπει τα ακόλουθα:

‘Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση’.

A. Χρηματική Αποζημίωση

7. Οι προσφεύγοντες ισχυρίζονται ότι εξαιτίας των διαδοχικών απαλλοτριώσεων που πραγματοποιήθηκαν αποκλείστηκαν πραγματικά και νομικά από την άσκηση οποιουδήποτε από τα νό-

μιμα δικαιώματά τους επί της περιουσίας τους και ότι το ακίνητό τους απαλλοτριώθηκε εκ των πραγμάτων. Συνεπώς, ισχυρίζονται ότι η αποζημίωση που δικαιούνται θα πρέπει να βασίζεται σε μία εκτίμηση της αξίας του ακινήτου τους σε τρέχουσες αξίες και μία εκτίμηση των διαφυγόντων κερδών, βάσει των όσων θα είχαν κερδίσει εάν ήταν σε θέση να οικοδομήσουν και να εκμεταλλευθούν το εμπορικό κέντρο, όπως είχαν αρχικά σχεδιάσει.

8. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η έκθεση των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης βασίζεται στην υπόθεση ότι η διαδικασία απαλλοτρίωσης της 19 Απριλίου 1993 θα κατέληγε στην καταβολή αποζημίωσης για την στέρηση των προσφευγόντων από την χρήση της επιφάνειας, ενώ θα τους έδινε την δυνατότητα να κτίσουν ένα υπόγειο γκαράζ. Αυτή η υπόθεση, όμως, όσον αφορά το Ελληνικό δίκαιο, δεν είναι ορθή, καθώς το Ελληνικό δίκαιο δεν προβλέπει μερική αποζημίωση για την επιφάνεια. Ως αποτέλεσμα, και σε σχέση με το σκεπτικό του Δικαστηρίου στην παράγραφο 77 της κυρίως απόφασης, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι δικαιούνται να αξιώσουν αποζημίωση, η οποία θα πρέπει να υπολογιστεί βάσει της τρέχουσας αξίας αγοράς και ότι το Ελληνικό δίκαιο δεν μπορεί να παρέχει καμία βάση προσδιορισμού του μέλλοντος της περιουσίας των προσφευγόντων σύμφωνα με την Σύμβαση.

9. Οι προσφεύγοντες τονίζουν ότι μετά την δημοσίευση της κυρίως απόφασης, έδωσαν την εντολή στην διεθνώς αναγνωρισμένη εταιρία Συμβούλων Lambert Smith Hampton να συντάξει μία νέα έκθεση αποτίμησης και να υπολογίσει τα ποσά που θα έπρεπε να καταβληθούν στους προσφεύγοντες. Η εταιρία κατέληξε στα εξής συμπεράσματα: (α) το ποσόν του συνολικού συσσωρευμένου τόκου που έχασαν ως αποτέλεσμα της μη καταβολής της αποζημίωσης των 732.000.000 δραχμών (που είναι η αποζημίωση που είχε ορίσει η απόφαση Νο 833/89 του Πρωτοδικείου

σε σχέση με την πρώτη απαλλοτρίωση του οικοπέδου τους) έφτανε στις 31 Μαρτίου 2001 τα 2.898.888.752 δραχμές, (β) οι διαφυγόντες τόκοι εξαιτίας της αδυναμίας κατασκευής του υπόγειου γκαράζ έφταναν κατά την ίδια ημερομηνία στο ποσό των 2.095.822.895 δραχμών, (γ) η οφειλόμενη αποζημίωση εξαιτίας της μη χρήσης της επιφάνειας και της αδυναμίας οικοδόμησης στην επιφάνεια του ακινήτου έφτανε στο ποσό των 9.368.308.941 και (δ) η πληρωτέα αποζημίωση εξαιτίας των διαφυγόντων κερδών ως αποτέλεσμα της αδυναμίας των προσφευγόντων να εκμεταλλευθούν το ακίνητό τους εκπροσωπείται δίκαια από το ποσό των 11.543.000.000 δραχμών. Αυτά τα ποσά δεν αφορούν την αξία του ίδιου του ακινήτου, η οποία είναι εκείνη που αναφέρεται στην αρχική έκθεση αποτίμησης της ίδιας εταιρίας.

10. Τέλος, οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι οι δαπάνες οικοδομικής αδειάς στις οποίες δεν θα είχαν υποβληθεί το 1987 και η βίλα που κατεδαφίστηκε το 1987, ανέρχονται σήμερα στα συνολικά ποσά των 86.000.000 και 600.000.000 δραχμών, αντίστοιχα.

11. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι τα προσβαλλόμενα μέτρα είχαν σκοπό να προστατεύσουν το περιβάλλον και την χωροταξία σε μία περιοχή υπερβολικά βεβαρημένη από οικοδομικής άποψης. Σύμφωνα με τα Άρθρα 967 και 968 του Αστικού Κώδικα, τα κοινής χρήσεως πράγματα βρίσκονται εκτός του πεδίου των συναλλαγών, ενώ σύμφωνα με το Άρθρο 1001 του ίδιου κώδικα, η κυριότητα επί ακινήτου εκτείνεται στον υπέρ και υπό το έδαφος χώρο. Συνεπώς, δυνάμει της απόφασης τροποποίησης του πολεοδομικού σχεδίου της 21 Μαΐου 1990, ο χώρος πρασίνου και το υπόγειο γκαράζ θα ανήκουν στην κυριότητα του Κράτους ή του δήμου. Μέχρι την υλοποίηση της τροποποίησης, το Άρθρο 23 του Διατάγματος 17-7 της 16 Αυγούστου 1923 απαγορεύει στους

προσφεύγοντες να προβούν σε οποιαδήποτε οικοδομική εργασία επί του ακινήτου τους, καθώς αυτό θα ερχόταν σε αντίθεση με το μελλοντικό σκοπό του ακινήτου.

12. Συνεπώς, η μέθοδος εκτίμησης της ζημίας των προσφευγόντων, όπως φαίνεται από την παράγραφο 77 της κυρίως απόφασης, δεν μπορεί να βασιστεί στην σχετική εσωτερική νομοθεσία. Η μόνη σχετική μέθοδος που θα έπρεπε να ακολουθήσει το Δικαστήριο προκειμένου να αποτιμήσει την ζημία στην οποία υποβλήθηκαν οι προσφεύγοντες θα ήταν ο υπολογισμός του τόκου που οφείλει το Κράτος σε περίπτωση που καθυστερήσει να εκτελέσει μία οικονομική υποχρέωση, δηλαδή τον τόκο που οφείλεται αναφορικά με το ποσό των 732.000.000 δραχμών που επιδικάστηκε στις 16 Νοεμβρίου 1989 από το Πρωτοδικείο, το οποίο υπόκειται σε ετήσιο επιτόκιο 6%. Περαιτέρω, το Δικαστήριο θα έπρεπε επίσης να λάβει υπόψη το γεγονός ότι οι προσφεύγοντες δεν θα μπορούσαν να έχουν πληρωθεί αμέσως την ανωτέρω αποζημίωση, δεδομένου ότι έπρεπε να αναγνωριστούν ως δικαιούμενοι αποζημίωσης, και αυτή η διαδικασία δεν θα μπορούσε να έχει ολοκληρωθεί πριν από τις αρχές του 1991. Συνεπώς, η διαφυγή κερδών θα έπρεπε να υπολογιστεί ξεκινώντας από τις αρχές του 1991, και όχι από την 1^η Μαρτίου 1988 ή τις 15 Νοεμβρίου 1989. Ακόμη και αν υποτεθεί ότι οι προσφεύγοντες είχαν μπορέσει να κατασκευάσουν και να εκμεταλλευθούν το υπόγειο γκαράζ, τα έσοδα δεν θα είχαν ξεπεράσει το ποσό των 430.026.401 δραχμών για την περίοδο Ιουνίου 1990 - Φεβρουαρίου 2001, σύμφωνα με την εμπειρογνωμοσύνη του Οικονομικού Επιμελητηρίου της Ελλάδας που συντάχθηκε κατόπιν αιτήσεως του Δημοτικού Συμβουλίου Νέου Ψυχικού.

13. Περαιτέρω, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η ζημία των προσφευγόντων έχει καλυφθεί από την αύξηση της αξίας του ακινήτου τους από το 1988 έως το 2001. Στις 15 Μαρτίου 2001 η

αξία του ακινήτου των προσφευγόντων ανερχόταν στο ποσόν των 3.715.844.220 δραχμών, μετά την εισαγωγή των αντικειμενικών κριτηρίων για τον προσδιορισμό της αξίας της ακίνητης περιουσίας. Αυτό σημαίνει ότι το γεγονός ότι η απαλλοτρίωση δεν είχε πραγματοποιηθεί αποδείχθηκε εις όφελος των προσφευγόντων, καθώς η αξία του ακινήτου τους είναι σήμερα πέντε φορές υψηλότερη από το ποσόν που τους είχε επιδικάσει το Πρωτοδικείο το 1989.

14. Τέλος, η Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι αξιώσεις των προσφευγόντων αναφορικά με την διαφυγή εισοδήματος, εξαιτίας της αδυναμίας τους να οικοδομήσουν ένα εμπορικό κέντρο, όπως και αναφορικά με τις δαπάνες για οικοδομική άδεια, είναι αστήρικτες και δεν έχουν αιτιώδη σύνδεσμο με την παραβίαση που διαπίστωσε το Δικαστήριο. Οι προσφεύγοντες δεν δικαιούνται να αξιώνουν αποζημίωση ούτε για την βίλα που κατεδάφισαν στο ακίνητό τους, καθώς ήταν ερειπωμένη και η απόφαση της 16 Νοεμβρίου 1989 ήδη περιελάμβανε σχετική αποζημίωση.

15. Αναφορικά με τις ανωτέρω σκέψεις, η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η διαπίστωση του Δικαστηρίου ότι υπήρξε παραβίαση συνιστά επαρκώς δίκαιη ικανοποίηση σύμφωνα με τους όρους του Άρθρου 41 της Σύμβασης.

16. Στην απόκρισή τους στις παρατηρήσεις της Κυβέρνησης, οι προσφεύγοντες φαίνεται ότι υποβάλλουν αναθεωρημένα ποσά για τις αξιώσεις τους. Όσον αφορά τον τόκο που θα είχαν εισπράξει έως σήμερα από την αποζημίωση που είχε ορίσει το Πρωτοδικείο, επιβεβαιώνουν ότι θα πρέπει να υπολογιστεί σύμφωνα με το επιτόκιο αγοράς και ότι μέχρι τις 30 Σεπτεμβρίου 2001 θα ανερχόταν στο ποσόν των 2.935.307.495 δραχμών. Όσον αφορά τα διαφυγόντα κέρδη των προσφευγόντων από το υπόγειο γκαράζ, αυτά θα ανέρχονταν στο ποσόν των 2.377.552.184 δραχμών. Στο θέμα αυτό, θα έπρεπε να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η

οικοδομική άδεια προέβλεπε ένα τριώροφο γκαράζ και όχι ένα μονώροφο όπως εσφαλμένα ισχυρίζεται η Κυβέρνηση. Όσον αφορά τους τόκους σε σχέση με την αδυναμία οικοδόμησης κτηρίου στο ακίνητο, αυτοί θα αντιπροσωπεύονταν δίκαια από το ποσόν των 10.224.361.862 δραχμών. Στον βαθμό που η Κυβέρνηση φαίνεται να παραδέχεται ότι το ακίνητο των προσφευγόντων έχει καταστεί δημόσιο κτήμα, που ανήκει στον Δήμο, η συνολική ζημία που υπολογίζει η εταιρία Lambert Smith Hampton ανέρχεται στο ποσόν των 23.272.102.337 έως τις 30 Σεπτεμβρίου 2001. Τέλος, και παρόλο που αυτό δεν έχει σχέση με την επιδίκαση δικαιοσύνης ικανοποίησης, σύμφωνα με τα κριτήρια που έθεσε το Δικαστήριο στην κυρίως απόφαση, η αντικειμενική αξία της γης, σύμφωνα με την Ελληνική πρακτική, είναι τρεις φορές υψηλότερη από εκείνη που αναφέρει η Κυβέρνηση (153.715.844.220 δραχμές).

17. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει εξ' αρχής ότι οι προσφεύγοντες δεν έχουν στερηθεί της περιουσίας τους, η οποία εξακολουθεί να βρίσκεται στην κατοχή τους. Συνεπώς, η ζημία τους συνίσταται στην αδυναμία την οποία αντιμετώπισαν επί σειρά ετών να εκμεταλλευθούν το ακίνητό τους. Το Δικαστήριο, όμως, δεν μπορεί να κάνει υποθέσεις σχετικά με το ποιά θα ήταν η χρήση και ποιά τα έσοδα από αυτήν, σε περίπτωση που οι προσφεύγοντες είχαν μπορέσει να ρευστοποιήσουν τα περιουσιακά τους στοιχεία σύμφωνα με τα σχέδια και τις προσδοκίες τους.

18. Το Δικαστήριο θεωρεί δίκαιο να απονείμει στους προσφεύγοντες ένα ποσόν που θα αντιστοιχούσε στο εισόδημα που θα ελάμβαναν ετησίως εάν είχαν καταθέσει σε τραπεζικό λογαριασμό για την περίοδο μεταξύ 1989 και 2001 το ποσόν των 732.000.000 δραχμών, δηλαδή την προσωρινή αποζημίωση που είχε ορίσει το Πρωτοδικείο Αθηνών στις 16 Νοεμβρίου 1989. Στο θέμα αυτό, το Δικαστήριο θα λάβει υπόψη, προκειμένου να υπο-

λογίσει το ποσόν, ένα κατά προσέγγιση μέσο όρο του επιτοκίου που ίσχυε για κρατικά ομόλογα και εκείνου που ίσχυε για λογαριασμούς ασφαλείας κατά την διάρκεια αυτής της περιόδου, βάσει των στοιχείων που παρείχαν οι προσφεύγοντες και η Κυβέρνηση.

19. Μετά από δίκαιη εκτίμηση, το Δικαστήριο επιδικάζει το ποσόν των € 3.850.000.

Β. Ηθική Βλάβη

20. Για ηθική βλάβη, οι προσφεύγοντες ζητούν ένα ελάχιστο ποσό 200.000.000 δραχμών.

21. Όσον αφορά την Κυβέρνηση, ένα ποσόν 1.000.000 δραχμών για κάθε ένα από τους προσφεύγοντες θα αρκούσε να καλύψει την ηθική βλάβη.

22. Το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι διαδοχικές αποφάσεις απαλλοτρίωσης του οικοπέδου των προσφευγόντων και η επί μακρόν αδυναμία τους να κάνουν χρήση της περιουσίας τους έχουν προκαλέσει ηθική βλάβη στους προσφεύγοντες.

23. Μετά από δίκαιη εκτίμηση, το Δικαστήριο επιδικάζει από κοινού στους τέσσερις προσφεύγοντες το ποσόν των € 40.000.

Γ. Δαπάνες και Έξοδα

24. Οι προσφεύγοντες ζητούν 80.000.000 δραχμές για τις διαδικασίες ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων και 150.000.000 για την διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου. Υποστηρίζουν ότι σύμφωνα με τον Δικηγορικό Κώδικα, η αμοιβή του δικηγόρου υπολογίζεται αναλογικά με την αξίωση που εισάγεται για κρίση ενώπιον των δικαστηρίων. Συγκεκριμένα, ο Κώδικας θα επέβαλε αμοιβή ανερχόμενη στο 2% του ποσού της αξίωσης για την υποβολή του πρώτου δικογράφου και πρόσθετη αμοιβή ανερχόμενη

στο 2% του ίδιου ποσού για την υποβολή των προτάσεων.

25. Η Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι οι δαπάνες και τα έξοδα που ζητούν οι προσφεύγοντες είναι υπερβολικά. Περαιτέρω, εκείνα που υποτίθεται ότι έλαβαν χώρα στην Ελλάδα, δεν έχουν αιτιώδη σύνδεσμο με τις παραβιάσεις που διαπίστωσε το Δικαστήριο.

26. Το Δικαστήριο σημειώνει ότι οι προσφεύγοντες φαίνεται να έχουν υπολογίσει τα ανωτέρω ποσά βάσει των σχετικών εθνικών κλιμάκων, και συγκεκριμένα του Ν.Δ.3026/1954 που θέτει σε ισχύ τον Δικηγορικό Κώδικα, και σε αναλογία με τις αξιώσεις τους για χρηματική αποζημίωση.

27. Αποτελεί πάγια νομολογία ότι το Δικαστήριο δεν δεσμεύεται από τους κανόνες της εσωτερικής πρακτικής στον τομέα αυτό (δείτε, μεταξύ πολλών άλλων, την από 31 Οκτωβρίου 1995 απόφαση στην υπόθεση Παπαμιχαλόπουλου και Άλλων κατά της Ελλάδος (πρώην Άρθρο 50), Σειρά Α, Νο 330-Β, σελ.62 παρα.47).

28. Το Δικαστήριο δεν μπορεί να δεχθεί πλήρως τα ποσά που αξιώνουν οι προσφεύγοντες, τα οποία είναι υπερβολικά. Δεδομένων, όμως, των συνθηκών της υπόθεσης, του μεγάλου αριθμού και της διάρκειας των εθνικών διαδικασιών, δικαστικών και διοικητικών, το Δικαστήριο θεωρεί εύλογο να τους επιδικάσει το ποσό των € 30.000, συμπεριλαμβανομένου του ΦΠΑ.

Δ. Τόκος Υπερημερίας

29. Σύμφωνα με τα στοιχεία που διαθέτει το Δικαστήριο, το προβλεπόμενο από το νόμο επιτόκιο που ισχύει στην Ελλάδα κατά τον χρόνο της εκδόσεως της παρούσας απόφασης είναι 6% τον χρόνο.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ ΟΜΟΦΩΝΑ

1. *Κρίνει* ότι:

(α) το εναγόμενο Κράτος πρέπει να καταβάλλει στους προσφεύγοντες, εντός τριών μηνών, τα ακόλουθα ποσά:

(i) 3.850.000 (τρία εκατομμύρια οκτακόσιες πενήντα χιλιάδες) ΕΥΡΩ για χρηματική αποζημίωση,

(ii) 40.000 (σαράντα χιλιάδες) ΕΥΡΩ αναφορικά με ηθική βλάβη,

(iii) 30.000 (τριάντα χιλιάδες) ΕΥΡΩ αναφορικά με δαπάνες και έξοδα, μαζί με τυχόν ΦΠΑ που τυχόν πρέπει να επιβληθεί.

(β) απλός τόκος βάσει ετησίου επιτοκίου 6% θα είναι πληρωτέος από την εκπνοή της ανωτέρω τρίμηνης περιόδου μέχρι την πλήρη εξόφληση.

2. *Απορρίπτει* το υπόλοιπο της αξίωσης των προσφευγόντων για δίκαιη ικανοποίηση.

Συντάχθηκε στην Αγγλική γλώσσα και γνωστοποιήθηκε εγγράφως στις 27 Ιουνίου 2002, κατ'εφαρμογή του Άρθρου 77 παρα.2 & 3 των Κανονισμών του Δικαστηρίου.

(Υπογραφές)

ERIK FRIBERGH

Γραμματέας

ANDRAS BAKA

Πρόεδρος